

- 23/70 Frich Paselhorst v. Finanzamt Dusseldorf-Altstadt [1970] European Court Report 881, para. 20.
8. Sixth Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonisation of the laws of the Member States relating to turnover taxes — common system of value added tax: uniform basis of assessment // Official Journal. — 1977. — L 145, 13 June. — P. 1.
  9. Council Directive 91/680/EEC of 16 December 1991 supplementing the common system of value added tax and amending Directive 77/388/EEC with a view to the abolition of fiscal frontiers // Official Journal. — 1991. — L 376, 31 Dec. — P. 1.
  10. Про податок на додачу вартість: Закон України від 03.04.1997 р. №168/97-ВР із змінами та доповненнями етапом на 01.07.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 21. — Ст. 156.
  11. Проект Податкового кодексу України // www.sta.gov.ua/page2.php3?pk; Проект прийнято за основу Постановою Верховної Ради України № 1868-III від 13.07.2000 р.

УДК 340(477):341.174(4)

М. Д. Василенко

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ПРАВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС

Процес реалізації стратегічного курсу України на вступ до ЄС став визначальним у подальшій розбудові адміністративної і правової системи України. Це обумовило необхідність створення інституційно-правової бази для майбутнього вступу в ЄС через побудову як підґрунтя, так і рушійної сили для правової, адміністративної та судової реформи. При цьому має відбутися підвищення конкурентоспроможності економіки, подальша демократизація суспільних процесів та перехід до громадянського суспільства, що сприятиме позиції України як країни-кандидата. Як відомо, правові засади співробітництва між Україною та ЄС встановлені Угодою про партнерство і співробітництво між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами і Україною (УПС), де передумовою економічного співробітництва України з ЄС визначено наближення законодавства України до законодавства ЄС (ст. 51) [1]. Оскільки наближення правової системи України до *acquis communautaire* ЄС (досягнуті на основі договорів здобутки, включаючи законодавство та прецедентне право) є передумовою відповідного економічного співробітництва, Постановою КМ України було затверджено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС [2]. Фактично адаптація є процесом, що направлений на пристосування національних правових актів для досягнення відповідності правовим актам іншої сторони (ЄС) з метою створення умов імплементації режиму ЄС шляхом прийняття, внесення змін, доповнень та відміни національних правових актів. При цьому українська правова система має розвиватися таким чином, щоб задовольняти Копенгагенські критерії [3] щодо стабільності в суспільстві, верховенства права і функціонування ринкової економіки, які необхідно виконати як обов'язкову умову для вступу в ЄС.

Незважаючи на стратегічну важливість проблеми, інституційно-правові ме-

ханізми адаптації права України до права ЄС висвітлювалися в літературі недостатньо. Відзначимо дослідження [4], яке узагальнює досвід нових держав-членів ЄС у сфері гармонізації національного права в процесі підготовки до вступу в ЄС.

В контексті адаптації права України до права ЄС за останні роки було проведено низку відповідних загальнодержавних заходів. В зв'язку з цим, метою даної роботи стало проведення аналізу інституційно-правових механізмів адаптації права України до права ЄС. Враховуючи важливість інституційно-правових заходів в контексті адаптації законодавства і відповідних нормативів України до вимог ЄС, Верховною Радою був ухвалений Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [5]. Концепція, що покладена в основу цього Закону, надалі стала базовим документом. Вона визначає саме механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм спрямований на досягнення необхідного рівня адекватності правової системи України праву ЄС. Таке досягнення відповідності включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, які є необхідними для ефективного правотворення та правозастосування. Закон [5] зазначає, що державна політика України у сфері адаптації законодавства до законодавства ЄС формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов'язкового врахування вимог законодавства ЄС під час нормопроєктування, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституційного, правового, нормопроєктного та технічного забезпечення процесу адаптації законодавства України. Цей Закон є рамковим законом і не виступає програмою адаптації. Він визначає порядок розробки та виконання програми, її складові та інституційний механізм адаптації правової системи до права ЄС, який складається з декількох стадій, виходячи з коротко-, середньо-, довгострокових пріоритетів адаптації за умови обмеженості фінансових ресурсів і необхідної послідовності заходів для ефективного функціонування певного сектора. В цілому, у державах, що стали новими членами, які недавно були на стадії кандидатства, можна виділити два сприйняття *acquis*. На першому етапі (1995) була прийнята Біла Книга — книга про підготовку асоційованих держав Центральної і Східної Європи до інтеграції у внутрішній ринок ЄС. На її основі держави-кандидати імплементували законодавство у сфері внутрішнього ринку і більшість перших програм з гармонізації були спрямовані на сприйняття законодавства ЄС саме в цій сфері. Тоді вказівки ЄС щодо пріоритетів гармонізації мали досить загальний або несистемний характер. Вказувались лише певні галузі, які мають бути пріоритетними без специфікації завдань. Завдання та послідовність гармонізації мала визначити сама країна. Тобто визначення коротко-, середньострокових пріоритетів гармонізації завжди було складним процесом. Тут враховувались як національні потреби у реформуванні певного сектора, так і зацікавленість ЄС у швидшому приведенні у відповідність

до вимог ЄС, відповідно і спрямування допомоги ЄС на певні галузі. Згодом, коли розпочалися переговори про приєднання, були розроблені і прийняті Програми партнерства при приєднанні, плани дій зі зміцнення адміністративного і судового механізму держав-кандидатів, відбулася «проробка» національних законодавств до вимог законодавства ЄС з понад трьох десятків розділів переговорів. Держави-кандидати отримали максимально вичерпні орієнтири на рахунок того, що і до чого саме слід наближувати. Програми партнерства при приєднанні, плани дій зі зміцнення адміністративного і судового механізму держав-кандидатів ставили конкретні завдання у пріоритетних сферах, строки їх виконання перед державами, передбачали моніторинг і допомогу з боку ЄС. У результаті «проробки» у кожному розділі *acquis* були визначені списки А — перелік обов'язкових актів ЄС, які мають бути імplementовані країною, і списки В — перелік необов'язкових та рекомендаційних актів ЄС. На основі програм партнерства при приєднанні, планів дій, результатів «проробки» держави-кандидати і розробили національні програми сприйняття *acquis* (НПСА). Європейська комісія здійснювала моніторинг процесу підготовки до приєднання і виконання програм партнерства за допомогою регулярних звітів, відслідковуючи прогрес у виконанні НПСА. На другому етапі гармонізація охоплювала усе *acquis*, усі три опори ЄС, включаючи юстицію і внутрішні справи, спільну зовнішню політику та політику безпеки. Очевидно, що при підготовці Закону «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [4] в Україні відчутно не вистачало позиції ЄС щодо пріоритетів української адаптації. Безперечно, пріоритетні напрямки адаптації (наприклад, енергетика, транспорт) визначаються під час зустрічей Ради і Комітету співробітництва, однак їм бракує необхідної деталізації. В рамках нинішнього формату відносин між Україною та ЄС не існує аналогу Білої Книги, Програм партнерства при приєднанні, планів дій зі зміцнення адміністративного і судового механізму країн-кандидатів, списків А і В. Зрозуміло, що з власної ініціативи українська сторона може використовувати Білу Книгу як путівник при здійсненні гармонізації, оскільки її рекомендації не прив'язані до конкретної країни. Однак адаптація України потребує документа з боку ЄС, який би визначав завдання, строки, пріоритети, моніторинг адаптації, допомогу і міг би стати основою для Загальнодержавної програми адаптації, з тією лише поправкою, що на даному етапі він передбачав би поглиблення стосунків у напрямку створення зони вільної торгівлі, інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС, а не членство в ЄС.

На сьогодні основою двосторонніх стосунків Україна–ЄС є УПС, Спільна стратегія ЄС щодо України, Європейська політика сусідства (ЄПС), угоди між ЄС та Україною у галузі торгівлі, науки та технології, ядерної енергетики, План дій Україна–ЄС. План дій ЄС–Україна, передбачений Повідомленням Європейської Комісії «Ширша Європа», поширюється на ключові сфери, у яких здійснюються відповідні конкретні заходи. Такими сферами є політичний діалог і реформа; торгівля та заходи, спрямовані на підготовку партнерів до поступової участі у внутрішньому ринку ЄС; правосуддя та внутрішні справи; енергетика, транс-

порт, інформаційне суспільство, охорона довкілля та дослідницько-інноваційна діяльність; а також соціальна політика та культурно-освітні контакти між людьми. Фактично План дій має бути програмним документом двосторонніх відносин ЄС з Україною на короткострокову перспективу, який визначатиме основні цілі, завдання та пріоритети зближення України з ЄС, строки та критерії оцінки прогресу, досягнутого Україною, та досягнутий рівень гармонізації.

План дій та плани-графіки з адаптації мають співвідноситися як загальне та спеціальне. Завдання з адаптації у Плані дій швидше за все матимуть загальний характер і визначатимуть точку зору ЄС на цілі і пріоритети адаптації. А плани-графіки з адаптації детальніше визначатимуть заходи з адаптації у кожній пріоритетній сфері, спрямовані на досягнення цілей і пріоритетів адаптації, визначених Планом дій. Поки що плани-графіки є внутрішніми документами України, а не документами, розробленими на двосторонній основі, як планувалося спочатку. Якщо плани-графіки будуть внутрішніми документами України, то постає питання їх структури та співвідношення із планами роботи з адаптації. Плани-графіки мають базуватися на порівняльно-правових дослідженнях у пріоритетних сферах адаптації, передбачати послідовний розвиток українського законодавства у середньо- та довгостроковій перспективі для повного приведення у відповідність з правом ЄС. А плани заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації будуть містити заходи правотворчого та інституційного характеру на наступний рік. Плани-графіки можна було б вважати стратегією адаптації на найближчі 3–5 років, а плани заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації — тактикою адаптації на найближчий рік.

У державах-кандидатах засобом виконання програм Партнерства при приєднанні та Планів дій зі зміцнення адміністративного та судового механізму виступали НПСА. В Україні Загальнодержавна програма адаптації могла б стати механізмом виконання Плану дій та планів-графіків з адаптації. Здійснюючи моніторинг виконання Загальнодержавної програми адаптації, ЄК відслідковувала б прогрес у виконанні планів-графіків та Плану дій. Конкретні заходи з адаптації законодавства (в тому числі й інституційні перетворення), прогнозовані строки їх виконання, обсяги видатків (в тому числі видатки на підготовку нормативно-правових актів, навчання, інституційні зміни, проведення порівняльно-правових досліджень, переклад актів законодавства Європейського Союзу українською мовою, підготовку глосарію термінів європейського права, забезпечення необхідним обладнанням тощо) мають визначатися щорічним планом заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації. Таким чином, План заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації фактично включає ті ж елементи, які передбачені структурою НПСА у державах-кандидатах. Однак це ще не гарантуватиме таку ж високу ефективність планів заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації, яку мали НПСА у державах-кандидатах.

До недавнього часу центральні органи виконавчої влади забезпечували щорічно на кінець поточного року внесення на розгляд Міністерства юстиції

планів роботи з адаптації законодавства на наступний рік у сфері діяльності, що належить до їх компетенції. До щорічного плану роботи з адаптації законодавства вносилися ті проекти нормативно-правових актів, розроблення яких було передбачене планом законопроектної роботи відповідних центральних органів виконавчої влади, якщо предмет правового регулювання будь-якого положення цих проектів стосувався виконання зобов'язань, що випливають з УПС, або віднесено до пріоритетних сфер адаптації законодавства. План роботи з адаптації законодавства був складовою частиною плану дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до ЄС, який розробляється, починаючи з 2001 р. На жаль, плани роботи з адаптації складались часом досить хаотично і нерідко містили заходи, передбачені планами роботи за попередній рік, або ті, що не мали жодного відношення до адаптації. Рівень виконання вищезгаданих планів був незадовільним. Верховна Рада України забезпечує виконання Програми з питань, які належать до компетенції Верховної Ради України; розглядає проекти законів України, розроблені на виконання Програми; визначає цілі та завдання другого та наступних етапів виконання Програми, встановлює їх часові межі; у разі потреби вносить зміни до Програми; щороку заслуховує доповідь про стан виконання Програми; забезпечує експертизу внесених до Верховної Ради України всіма суб'єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність *acquis communautaire* на всіх етапах розгляду законопроектів.

КМ України забезпечує виконання Програми, крім питань, віднесених до компетенції Верховної Ради України; затверджує після погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції щорічний план заходів з виконання Програми; передбачає щороку в проектах Державного бюджету України витрати на фінансування заходів з виконання Програми. Органом, що координує роботу з виконання Програми, є уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС (далі — уповноважений центральний орган виконавчої влади), який в установленому законодавством порядку щороку подає Міністерству фінансів України пропозиції щодо фінансування заходів з виконання Програми для врахування їх у проекті Державного бюджету України; разом з Комітетом Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції здійснює моніторинг виконання Програми. Уповноважений центральний орган виконавчої влади забезпечує реалізацію політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Функцію уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу покладено на Міністерство юстиції України [6].

У державах, які були недавно кандидатами, плани роботи уряду, плани законопроектних робіт узгоджувались і базувались на НІСА. Міністерства мали зазначати, у якій мірі їх пропозиції до плану законопроектних робіт уряду виконують завдання гармонізації. В Україні міністерства повинні були б відігравати подібну роль у виконанні Загальнодержавної програми адаптації. За розробку та імплементацію міністерством Плану заходів з виконання Загально-

державної програми адаптації в межах компетенції міністерства має відповіdatи окремий структурний підрозділ, для якого адаптація буде основним завданням.

На нашу думку, моніторинг виконання Планів заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації має базуватись на регулярних звітах міністерств про стан виконання Плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації. На подальших етапах адаптації і за наявності необхідного фінансування було б доцільно розробити електронну базу даних виконання програми, як це було у Словаччині чи Латвії. Така база даних мала би містити усі акти ЄС, які слід впровадити, національні заходи, стадію розробки проекту. Вона б значно спрощувала моніторинг за виконанням програми, оскільки кожне міністерство може вносити в базу даних інформацію про розробку певних проектів, відстежувати стадію правотворчого процесу. Якщо ЄС визнає Україну державою-кандидатом, то їй доведеться сприйняти усе *acquis communautaire*, в тому числі спільну зовнішню політику, політику безпеки, сфери юстиції та внутрішніх справ. Хоча вже зараз між Україною та ЄС провадиться інтенсивне співробітництво в цих сферах.

Здійснення адаптації права України до права ЄС забезпечує досить розгалужений та багаторівневий інституційний механізм. Так, Постановою КМ України [7] в структурі Секретаріату КМ України утворено *Управління з питань європейської інтеграції* як окремий підрозділ Департаменту економічної політики.

Відповідно до Постанови КМ України [8], у структурі Кабінету Міністрів діє *Урядовий комітет економічного розвитку та з питань європейської інтеграції*. До складу Урядового комітету входять віце-прем'єр-міністр України з питань економічної політики — голова Урядового комітету, ряд ключових міністрів та голов державних комітетів. Указом Президента України було також затверджено Положення про *Уповноваженого України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції* [9].

Згідно з Переліком центральних органів виконавчої влади, відповідальних за здійснення завдань, визначених Стратегією інтеграції України до ЄС, Центральні органи виконавчої влади виконують завдання у сфері інтеграції у межах своєї компетенції. Практично, як і в усіх країнах-кандидатах, у структурі центральних органів виконавчої влади були створені підрозділи, що відповідають за питання європейської інтеграції. Вони подають пропозиції до плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації та забезпечують виконання заходів, передбачених планами; враховують законодавство ЄС під час розробки проектів нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади. Відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України визначає Координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Міністерство юстиції України виконує функції уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Міністерство юстиції координує роботу з виконання Загальнодержавної програми адаптації; в установленому законодавством порядку

щороку подає Міністерству фінансів України пропозиції щодо фінансування заходів з виконання Програми для врахування їх у проекті Державного бюджету України; разом з Комітетом Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції здійснює моніторинг виконання Програми; забезпечує реалізацію політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; здійснює науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення виконання Програми, переклад актів *acquis communautaire* на українську мову; підготовку глосарію термінів *acquis communautaire*.

У 2002 р. у Верховній Раді створено *Комітет з питань Європейської інтеграції*. На Комітет покладено такі завдання:

- організація розробок за дорученням Верховної Ради України або за власною ініціативою проектів законів та інших актів, що розглядаються Верховною Радою України;
- встановлення відповідності європейським правовим нормам та нормам СОТ законопроектів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами законодавчої ініціативи, з правом виступу члена Комітету із співвідповіддю на сесійному засіданні Верховної Ради України при обговоренні законопроектів, прийняття яких може мати наслідки для європейської та євроатлантичної інтеграції України та вступу до СОТ;
- підготовка питань з інших напрямків державної політики в частині, що належить до компетенції Комітету;
- попередній розгляд та підготовка висновків і пропозицій щодо надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсацію міжнародних договорів України, внесення їх на розгляд Верховної Ради України.

Координація адаптації належить також до компетенції трьох колегіальних органів: Міжвідомчої координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, Національної ради з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС, Державної ради з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

У жодній з держав-кандидатів, які вже стали членами ЄС, в межах одного структурного підрозділу Міністерства юстиції не існувало поєднання функцій координації гармонізації національного права з правом ЄС і міжнародно-правових функцій.

З метою проведення адаптації законодавства України до законодавства ЄС, згідно з Тимчасовим регламентом КМ України [10], проекти постанов Кабінету Міністрів, проекти актів Президента України, проекти законів України підлягають опрацюванню з урахуванням *acquis communautaire*. Головний розробник перевіряє проект на його відповідність основним положенням законодавства ЄС, доопрацьовує проект з урахуванням результатів перевірки, подає на експертизу до Міністерства юстиції разом з довідкою щодо відповідності проекту *acquis communautaire*.

Довідка щодо відповідності *acquis communautaire* складається з таких пунктів:

1. *Належність проекту до пріоритетних сфер.* Зазначається належність проекту за предметом правового регулювання до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства ЄС, визначених Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Якщо проект розроблено на виконання плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, робиться посилання на відповідний пункт.

2. *Порядок вирішення в *acquis communautaire* питань, що належать до сфери правового регулювання проекту.* Зазначаються джерела *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у визначеній сфері або сферах, із зазначенням обов'язкових реквізитів та джерел офіційного опублікування. Досліджується порядок вирішення в *acquis communautaire* питань, що належать до сфери правового регулювання проекту. Зазначаються переваги та недоліки такого регулювання.

3. *Порівняльно-правова таблиця.* Інформація про відповідність окремих положень проекту *acquis communautaire* викладається у вигляді порівняльної таблиці за такою формою: Положення проекту; Відповідні положення джерел *acquis communautaire*; Відповідність *acquis communautaire*.

4. *Очікувані соціально-економічні та інші результати впровадження.* За результатами економічного, соціального та політичного аналізу можливих наслідків зазначаються очікувані наслідки реалізації проекту.

5. *Узагальнений висновок.* Зазначається загальний висновок щодо відповідності проекту *acquis communautaire*. У разі коли проект не відповідає *acquis communautaire*, обґрунтовується необхідність його прийняття та строк його дії.

Міністерство юстиції проводить правову експертизу проекту на відповідність законодавству, а також *acquis communautaire* у разі, коли цей проект за предметом правового регулювання належить до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу; повідомляє головного розробника про результати експертизи, у погоджений з ним термін погоджує проект.

Слід відзначити, що експертний висновок Міністерства юстиції України складається з таких пунктів:

1. *Належність проекту до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.* Зазначається інформація про належність проекту до пріоритетних сфер, визначених Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», а також інформація щодо джерел *acquis communautaire*, які використовувалися головним розробником під час підготовки проекту.

2. *Відповідність проекту *acquis communautaire*.* Розміщується інформація про відповідність положень проекту положенням джерел *acquis communautaire*, які використовувалися головним розробником під час підготовки проекту, із зазначенням неврахованих положень джерел *acquis communautaire*. Викладається інформація про порядок вирішення в *acquis communautaire* відносин,

які передбачається врегулювати в проекті. Робиться висновок щодо повноти врахування головним розробником джерел *acquis communautaire*.

3. *Інформація головного розробника щодо необхідності прийняття проекту в разі його невідповідності acquis communautaire*. Заповнюється у разі, коли проект не відповідає (повністю або частково) *acquis communautaire*. Наводиться обґрунтування головного розробника стосовно необхідності прийняття акта та строку його дії.

4. *Загальний висновок щодо відповідності проекту acquis communautaire та пропозиції щодо можливих шляхів його доопрацювання*. Робиться загальний висновок про відповідність проекту *acquis communautaire*. У разі потреби подаються пропозиції щодо можливих шляхів доопрацювання проекту.

Після отримання експертного висновку Міністерства юстиції України щодо відповідності проекту *acquis communautaire* головний розробник у разі потреби доопрацьовує проект.

Таким чином, де-юре український механізм перевірки урядових проектів на відповідність праву ЄС нічим не гірший від механізмів держав-кандидатів, які стали новими членами ЄС. Він складається з двох стадій: оцінка відповідності розробником проекту та перевірка відповідності органом, що координує адаптацію. Проте, насправді, ставлення до складання довідок і висновків про відповідність нерідко є формальним. Для виправлення наявної ситуації перевірку на відповідність мають проводити фахівці з права ЄС. Для цього як експертів слід залучити провідних вчених України в цій галузі. В цілому ж інституційно-правові механізми адаптації права України до права ЄС відповідають рівню двосторонніх відносин Україна — ЄС і можуть бути практично реалізовані у повному обсязі у короткі строки у разі підписання відповідної угоди щодо надання Україні статусу держави-кандидата.

Література

1. Угода про партнерство та співробітництво: Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 р. / Делегація Європейської Комісії в Україні. — К., 2005. — 89 с.
2. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України № 1496 від 16 серпня 1999 р. // Офіційний вісник України. — 1999. — № 33. — Ст. 1734.
3. Критерії членства в СОТ, СС та ПАТО: Інтеграційні перспективи України. — К.: ІСАС, 2004. — 88 с.
4. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. — К.: Видав. дім «Слово», 2004. — 320 с.
5. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України № 228-IV від 21 листопада 2002 р. // Урядовий кур'єр. — 2002. — 18 груд.
6. Питання організації виконання Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»: Указ Президента України від 21 серпня 2004 р. № 965/2004 // Урядовий кур'єр. — 2004. — 2 верес.
7. Про утворення Управління з питань європейської інтеграції у структурі Секретаріату Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 1141 від 5 вересня 2001 р. // Офіційний вісник України. — 2001. — № 36. — Ст. 1662.
8. Про впровадження змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2000 р. № 339: Постанова Кабінету Міністрів України № 1165 від 13 вересня 2001 р. // Урядовий кур'єр. — 2001. — 18 верес.

9. Про забезпечення діяльності Уповноваженого України з питань європейської і євроатлантичної інтеграції: Указ Президента України №573/2003 від 5 липня 2003 р. // Урядовий кур'єр. — 2003. — 16 черв.
10. Про затвердження Тимчасового Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 915 від 5 червня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 24. — Ст. 994.

УДК 341.232.2/3:341.217

Т. О. Анцулова

СПІВРОБІТНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Для багатьох східно- та південноєвропейських держав основним напрямком зовнішньої політики є входження до Європейського Союзу або активне співробітництво з даним об'єднанням держав. У свою чергу, Європейський Союз, у відповідності зі ст. 49 Маастрихтського договору, відкритий для будь-якої європейської держави, що відповідає критеріям членства: демократія, верховенство права, повага до прав людини і прав меншин, дієва ринкова економіка із запасом міцності для того, щоб перебороти тиск конкуренції, готовність взяти на себе зобов'язання, передбачені членством, що означає ефективне застосування правил і політик ЄС [1].

Європейська інтеграція виражається в різних організаційно-правових формах. Об'єднання в такі субрегіональні організації, як Організація Чорноморського економічного співробітництва, ГУАМ, Центральноевропейська ініціатива, дозволяють європейським державам виробити механізми економічного та й інших напрямків співробітництва, підвищити економічний і соціальний рівень життя і тим самим наблизитися до стандартів ЄС. Зокрема, держави-члени Центральноєвропейської ініціативи серед цілей створення організації вказали: «забезпечення необхідної підготовки держав-учасників до їх майбутнього членства в Європейському Союзі» [2]. Європейський союз сприяє здійсненню подібних цілей за допомогою організації програм INTERREG і PHARE CBC, що сприяють субрегіональному (транснаціональному) співробітництву європейських держав.

На Європейському континенті створено більше десяти міжнародних міжурядових регіональних і субрегіональних організацій, у рамках яких прийнята безліч міжнародних договорів і інших документів, що поширюють свою дію на території європейських держав, а також на фізичних і юридичних осіб, що знаходяться під їх юрисдикцією. Найбільша питома вага в процесі формування європейського права належить праву Європейського Союзу, також дуже значна роль Ради Європи, ОБСЄ і Західноєвропейського союзу. Значення цих організацій у формуванні європейського права важко переоцінити.

За участю європейських держав були створені й інші міжнародні міжуря-